

Michał Kornasiewicz, adwokat, Kancelaria Adwokatów i Radców Prawnych
Dziedzic Kowalski Kornasiewicz i Partnerzy

Aktualny stan oraz perspektywy rozwoju kogeneracji w Polsce

Definicja kogeneracji została wprowadzona do Prawa energetycznego (dalej pr. energ.) nowelą z dnia 12 stycznia 2007 r. Kogeneracja to równoczesne wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej lub mechanicznej w trakcie tego samego procesu technologicznego tzw. skojarzenie lub CHP (Combined Heat and Power). Jednoczesna produkcja ciepła (chłodu) i energii elektrycznej lub mechanicznej daje możliwość bardziej ekonomicznego wykorzystania pierwotnych zasobów energii, i w konsekwencji ma również charakter proekologiczny.

Ze względu na efektywność wykorzystania paliw oraz stabilność wytwarzania, kogeneracja powinna zajmować ważne miejsce w krajowym miksie energetycznym. Zdaje się to również zauważać Rada Ministrów, która podejmując uchwałę o przyjęciu „Polityki energetycznej Polski do 2030 r.” wskazała bardzo ambitny cel podwojenia produkcji energii elektrycznej w kogeneracji do 2020 r. Z kolei w projekcie „Polityki energetycznej Polski do 2050 r.” wskazano nie tylko, że z punktu widzenia poprawy efektywności energetycznej źródeł wytwarzania, pożądany jest dalszy wzrost produkcji energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji, ale również, że aby pobudzić inwestycje w zakresie wysokosprawnej kogeneracji niezbędny jest nowy długoterminowy system wsparcia. Potencjał kogeneracji zdaje się również zauważać ustawodawca wspólnotowy, który w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności ener-

getycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylenia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE, zauważa, że: „Państwa członkowskie powinny zachęcać do wprowadzania środków i procedur wspierających instalacje kogeneracyjne o całkowitej znamionowej mocy cieplnej dostarczonej w paliwie wynoszącej mniej niż 20 MW, tak aby zachęcać do rozproszonego wytwarzania energii”. Dodatkowo w cytowanej dyrektywie zwraca się uwagę na znaczny potencjał wysokosprawnej kogeneracji w zakresie oszczędności energii pierwotnej oraz jego w dużym stopniu niewykorzystanie w UE.

Obecny system wsparcia wytwarzania energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji zakończy się 31 grudnia 2018 r. Jednakże, pomimo zapewnień rządu, które znalazły swój wyraz w przywołanych Politykach, do dnia dzisiejszego nie ma żadnego projektu, który obejmowałby swym zakresem kompleksowy system wsparcia kogeneracji po 31 grudnia 2018 r.

■ Obowiązujący System Wsparcia

Krajowy system wsparcia przewiduje pomoc wyłącznie dla wysokosprawnej kogeneracji tzn. takiej, która pozwala na oszczędność energii pierwotnej zużywanej w jednostce kogeneracji. Punktem odniesienia dla oszczędności są wyniki osiągnięte przy wytwarzaniu energii elektrycznej i ciepła w układach rozdzielonych o referencyjnych wartościach sprawności dla wytwarzania rozdzielonego. Ustawodawca przewidział również poziom na jakim oszczędność ma się kształtować (zob. art. 3 pkt 38 pr. energ.).

Należy również zaznaczyć, że przyjęty w Prawie energetycznym system wsparcia źródeł kogeneracyjnych to tzw. system kwotowy, czyli obowiązkowego posiadania przez podmioty zobowiązane w portfelu zakupu odpowiednich ilości i rodzajów świadectw pochodzenia z kogeneracji (Z. Muras, Prawo energetyczne. Komentarz, red. M. Swora, Z. Muras, LEX/el. 2016).

Podmiotami zobowiązanymi do uzyskania i przedstawienia prezesowi URE świadectwa pochodzenia z kogeneracji wydane dla energii elektrycznej wytworzonej w jednostkach kogeneracji znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, są odbiorca przemysłowy, przedsiębiorstwo energetyczne, odbiorca końcowy oraz towarowy dom maklerski lub dom maklerski, o których mowa w art. 9a ust. 2 pr. energ. Obowiązek może zostać również zrealizowany przez uiszczenie opłaty zastępczej. Niewypełnienie powyższego obowiązku, w jeden ze wskazanych sposobów, będzie skutkowało dla podmiotu zobowiązanego sankcją w postaci kary pieniężnej, która została przewidziana w art. 56 ust. 1 pkt 1a pr. energ.

Ustawodawca wyróżnił trzy rodzaje świadectw pochodzenia z kogeneracji (tzw. certyfikatów):

- Świadectwa wydawane dla energii elektrycznej wytworzonej w wysokosprawnej kogeneracji w jednostce kogeneracji opalanej paliwami gazowymi (bez względu na zainstalowaną moc) lub o łącznej mocy zainstalowanej elektrycznej źródła poniżej 1 MW (tzw. żółte certyfikaty). W art. 3 pkt 3a pr. energ. została uregulowana definicja paliw gazowych, przez które należy rozumieć gaz ziemny wysokometanowy lub zaazotowany, w tym skroplony gaz ziemny oraz propan-butan lub inne rodzaje gazu palnego, dostarczane za pomocą sieci gazowej, a także biogaz rolniczy, niezależnie od ich przeznaczenia. Przy obliczaniu mocy źródła należy mieć na uwadze fakt, że jest ona oceniana nie w odniesieniu do jednostek wytwórczych przedsiębiorstwa energetycznego, ale do łącznej mocy zainstalowanej, niezależnie od ilości jednostek wytwórczych (Z. Muras, „Kolorowy zawrót głowy” - czyli specyfika polskich systemów wsparcia OZE i kogeneracji. Czysta Energia. Nr 5/2011). Podsumowując, uprawionym do uzyskania żółtego certyfikatu, bez względu na zainstalowa-

ną moc elektryczną źródła, będzie każdorazowo jednostka kogeneracyjna opalana paliwami gazowymi oraz jednostka kogeneracyjna o łącznej mocy zainstalowanej elektrycznej źródła poniżej 1 MW, bez względu od rodzaju zasilającego ją paliwa (tamże).

- Świadectwa wydawane dla energii elektrycznej wytworzonej w wysokosprawnej kogeneracji w jednostce kogeneracji opalanej metanem uwalnianym i ujmowanym przy dołowych robotach górniczych w czynnych, likwidowanych lub zlikwidowanych kopalniach węgla kamiennego lub gazem uzyskiwanym z przetwarzania biomasy w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (tzw. fioletowe certyfikaty). Fioletowe certyfikaty można uzyskać dwojako. Albo za wytworzenie energii elektrycznej w jednostce kogeneracyjnej opalanej metanem, który jest uwalniany i ujmowany przy dołowych robotach górniczych w czynnych, likwidowanych lub zlikwidowanych kopalniach węgla kamiennego. Albo poprzez wykorzystanie przy wytwarzaniu energii elektrycznej w jednostce kogeneracyjnej gazu uzyskanego z przetworzenia biomasy (biogazu). Zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych przez biomasę należy rozumieć ulegające biodegradacji części produktów, odpady lub pozostałości pochodzenia biologicznego z rolnictwa, łącznie z substancjami roślinnymi i zwierzęcymi, leśnictwa i rybołówstwa oraz powiązanych z nimi działań przemysłu, w tym z chowu i hodowli ryb oraz akwakultury, a także ulegającą biodegradacji część odpadów przemysłowych i komunalnych, w tym z instalacji służących zagospodarowaniu odpadów oraz uzdatniania wody i oczyszczania ścieków. Energia elektryczna powstała wskutek spalania biogazu w jednostce ko-

generacyjnej korzysta ze wsparcia w postaci fioletowych certyfikatów.

- Świadectwa wydawane dla energii elektrycznej wytworzonej w wysokosprawnej kogeneracji, w jednostce kogeneracji opalanej paliwami innymi niż wymienione w art. 9l ust. 1 pkt 1 i 1a pr. energ. o łącznej mocy zainstalowanej elektrycznej źródła powyżej 1 MW (tzw. czerwone certyfikaty).

Zakres obowiązku uzyskania i przedstawienia do umorzenia świadectwa pochodzenia z kogeneracji lub uiszczenia opłaty zastępczej określa art. 9a ust. 11 i 12 pr. energ. i jest on różny, tak ze względu na rodzaje świadectw pochodzenia, jak i podstawę do jego wyliczenia. Poszczególne podmioty zobowiązane muszą uzyskać określony w art. 9 ust. 11 pr. energ. minimalny udział ilościowy sumy energii elektrycznej wynikającej z uzyskanych i umorzonych świadectw pochodzenia z kogeneracji lub z uiszczonej opłaty zastępczej, odniesiony do:

- dokonanego zakupu energii elektrycznej przez odbiorców przemysłowych;
- całkowitej sprzedaży energii elektrycznej odbiorcom końcowym niebędącym odbiorcami przemysłowymi, przez przedsiębiorstwo energetyczne wykonujące działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania energii elektrycznej lub obrotu tą energią i sprzedające tą energię odbiorcom końcowym;
- dokonanego zakupu energii elektrycznej na giełdzie towarowej lub na rynku organizowanym przez podmiot prowadzący na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej rynek regulowany w transakcjach zawieranych we własnym imieniu przez odbiorców końcowych, o których mowa w art. 9a ust. 2 pkt 3 pr. energ;
- dokonanego zakupu energii elektrycznej przez towarowy dom maklerski lub dom maklerski, o których mowa w art. 2 pkt 8 i 9 ustawy z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych, w odniesieniu do

transakcji zawieranych na zlecenie odbiorców końcowych, innych niż odbiorcy przemysłowi.

Postępowanie w przedmiocie wydania świadectwa pochodzenia z kogeneracji determinuje treść art. 91 ust. 3 pr. energ. Organem do którego wyłącznej kompetencji zastrzeżone zostało prawo do wydania świadectwa pochodzenia z kogeneracji jest prezes URE, który podejmuje działania wyłącznie na wniosek podmiotu uprawnionego (przedsiębiorstwa energetycznego zajmującego się wytwarzaniem energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji). Wniosek o wydanie świadectwa pochodzenia z kogeneracji jest składany prezesowi URE za pośrednictwem operatora systemu elektroenergetycznego, na którego obszarze działania znajduje się jednostka kogeneracji określona we wniosku. Operator jest zobowiązany do przekazania prezesowi URE wniosku o wydanie świadectwa pochodzenia z kogeneracji w terminie 14 dni od dnia jego otrzymania, wraz z potwierdzeniem danych dotyczących ilości energii elektrycznej, określonych na podstawie wskazań urządzeń pomiarowo-rozliczeniowych. Termin na wydanie świadectwa pochodzenia z kogeneracji wynosi 14 dni i biegnie on od dnia doręczenia organowi kompletnego wniosku o wydanie świadectwa pochodzenia z kogeneracji. Jest to termin ustawowy, którego upływ nie pozabawia prezesa URE możliwości wydania świadectwa ani nie powoduje jego wadliwości. Do wydawania świadectw pochodzenia z kogeneracji stosuje się odpowiednio przepisy k.p.a. o wydawaniu zaświadczeń. Oznacza to, że przede wszystkim przy odpowiednim stosowaniu przepisów k.p.a. na względzie należy mieć specyfikę postępowania przed prezesem URE, o wydanie świadectwa pochodzenia z kogeneracji oraz jego cel. Przepisy k.p.a. znajdują zastosowanie wyłącznie w części nieuregulowanej przepisami pr. energ., a w razie sprzeczności pierwszeństwo ma pr. energ.

Świadectwom pochodzenia z kogeneracji zostały przyznane prawa majątkowe, które są odrębnym od energii

elektrycznej towarem giełdowym. Prawa te powstają z chwilą zapisania świadectwa, na podstawie informacji o wydanych świadectwach pochodzenia z kogeneracji przekazanych TGE przez prezesa URE, po raz pierwszy na koncie ewidencyjnym w rejestrze świadectw pochodzenia z kogeneracji. Obrót prawami majątkowymi odbywa się wyłącznie na TGE.

■ Perspektywa rozwoju kogeneracji

Rozwój wysokosprawnej kogeneracji wymaga stabilnego i długotrwałego systemu wsparcia. Jak już wspomniano, obecnie nie są prowadzone prace legislacyjne, które mogłyby gwarantować istnienie powszechnego i długoterminowego systemu wsparcia produkcji energii w skojarzeniu. Jak się wydaje, rozpoczęcie prac nad nową koncepcją wsparcia Ministerstwo Energii uzależnia od ostatecznego kształtu rynku mocy i możliwości płynących z niego dla jednostek kogeneracyjnych, a także bilansu kosztów i korzyści dla państwa. Wprowadzenie procedury obecnie ustawa o rynku mocy będzie mogła wspomóc jednostki wysokosprawnej kogeneracji, niemniej jednak w proponowanym kształcie nie będzie miała charakteru powszechnego, a miałyby nie wszyscy przedsiębiorcy będą uprawnieni do skorzystania z tej formy pomocy, a to z powodu wprowadzonego modelu aukcyjnego, zgodnie z którym umowa mocowa zostanie zawarta z podmiotem, który wygra aukcję. Co oczywiste nie wszystkim wytwórcom energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji aukcję uda się wygrać. Aby można było mówić o długofalowym wspieraniu wysokosprawnej kogeneracji potrzebny jest mechanizm stymulujący, który dodatkowo będzie spełniał wymagania stawiane przez Komisję Europejską, w zakresie pomocy publicznej. Jak wynika z przygotowanej w dniu 8 grudnia 2016 r., na potrzeby posiedzenia Senackiej Komisji Gospodarki Narodowej i Innowacyjności, informacji Ministra Energii, wstępnych planów w zakresie wsparcia wysokosprawnej kogeneracji można się

spodziewać w tym roku. Biorąc jednak pod uwagę potrzebę notyfikacji tego systemu i gruntowną zmianę zasad jego funkcjonowania, będzie to najpewniej system aukcyjny, a także jego znaczenie zarówno dla Polski, jak również dla UE, trudno jest sobie wyobrazić, aby wraz z notyfikacją przepisy zostały wprowadzone od 1 stycznia 2019 r.

Zgodnie z Komunikatem Komisji - Wytyczne w sprawie pomocy państwa na ochronę środowiska i cele związane z energią w latach 2014-2020 z dnia 28 czerwca 2014 r. za zgodną z rynkiem wewnętrznym, zostanie uznana pomoc wyłącznie na wysokosprawną kogenerację. Dodatkowo pomoc operacyjna na instalacje wysokosprawnej kogeneracji może zostać przyznana wyłącznie przedsiębiorstwom zajmującym się wytwarzaniem energii elektrycznej i ciepła dla odbiorców, w przypadku gdy koszty wytwarzania takiej energii elektrycznej lub ciepła przekraczają ich cenę rynkową albo do celów przemysłowego wykorzystania kogeneracji, w przypadku gdy można wykazać, że koszty produkcji jednej jednostki energii za pomocą tej technologii przekraczają cenę rynkową jednej jednostki energii wyprodukowanej w sposób tradycyjny.

Nie można również pominąć kwestii środowiskowych, na które silny nacisk kładzie ustawodawca wspólnotowy, a które znacząco wpływają na krajowych wytwórców, w tym kogeneracyjnych. Jak wynika z przedłożonych przez Komisję projektów, prawo do skorzystania z pomocy może zostać silnie uzależnione od poziomu emisji. Ten trend jest stały i jak się wydaje nie zostanie odwrócony.

Podsumowując wysokosprawną kogenerację czekają zmiany, które będą miały silny wpływ na jej przyszły kształt. Nie można przy tym zapominać, że wysokosprawna kogeneracja ma potencjał, aby stać się głównym narzędziem do walki ze smogiem. Wydaje się to również jeden z głównych argumentów w przyszłej walce o zachowanie prawa do pomocy w jej finansowaniu. □